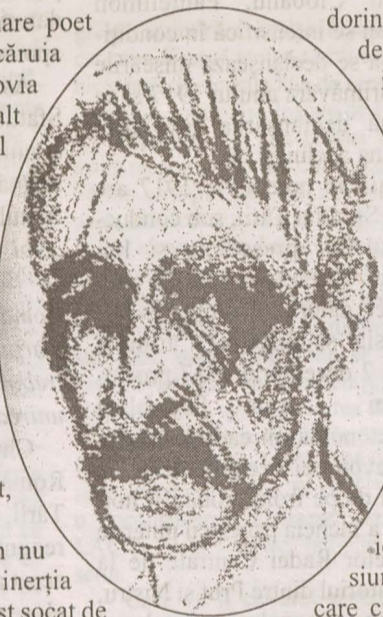

Bacovia-120

Apropierea și distanțarea de simbolism

Stimulat de Macedonski, primul mare poet român postromantic, în revista căruia („Literatorul“) a debutat la 18 ani, Bacovia a construit și stabilizat pe cel mai înalt soclu simbolismul, prin intermediul primelor sale volume, **Plumb** (1916) și **Scânței galbene** (1926). Macedonski, vrând să minimalizeze, să conteste prin antiromantismul său geniul lui Eminescu, s-a apropiat de simbolism printr-un proces al inițierii, construind **corespondențele**, pornind de la modelul Baudelaire. Acesta ar fi unul dintre motivele pentru care a stimulat explozia simbolismului în literatura română, el ilustrându-l în mod discret, stimulând însă tineri poeți.

Bacovia s-a apropiat de simbolism nu numai pentru a scoate poezia din inerția romantismului, nu numai pentru că a fost șocat de polisemantismul nuanțat, antiextatic al simbolismului francez. Refuzul de a contempla lumea, de a prezenta patetic evenimente și o agitație interioară, refuzul sentimentalismului și al descriptivismului extins au avut drept motivație nu imitarea modelelor sombolist-decadente, ci

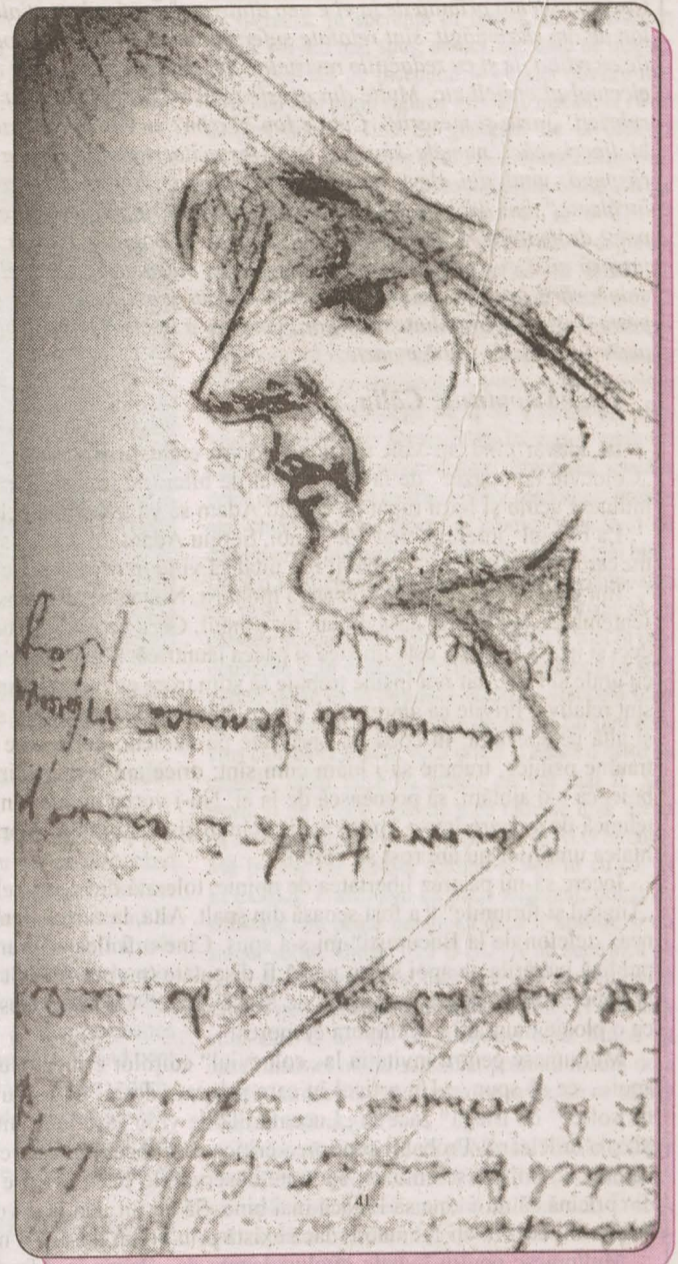

dorința de a revela discret receptarea, afectată de sensibilitatea nevrozei, a unei realități imediate, casnice sau urbane, a unei lumi care nu-l fascina, nu-i stimula aspirații. Prin celebrele poezii **Plumb** și **Lacustră** evadează de pe pământ, se închide în spațiul subteran și al locuinței-insulă, spații în care se vede supraviețuind. Prin aceste texte a impus motivul thanatic pe care nu l-a asociat spaimii, disperării, experienței individuale tragice a spiritului romantic. Unei lumi degradate nu-i poate corespunde decât un spațiu poetic ce stă și el sub semnul disoluției, al apropierii de neant. Ceea ce dovedește că Bacovia, referindu-se la existența tragică, a apelat nu la meditație, nici la confesiunea patetică, ci la un discurs descriptiv în care cuvintele se degradează și se împuținează așa cum lumea însăși se distruge, se apropie de vid.

Confesiunea nu stă sub semnul dolorismului patetic, ci

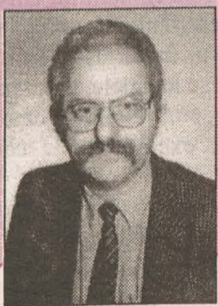
Daniel DIMITRIU

(Continuare în pag. 12)

Desene de George Bacovia, reproduse după volumul „*Stanțe burgheze*“ editat de către Inspectoratul Județean pentru Cultură Bacău (2000)

„*Scriitorul nu mai este o vedetă, așa că viața lui particulară nu mai interesează nici publicul, nici autoritățile*“

• interviu cu
Gheorghe Schwartz
pagina 3

**Mircea Eliade și
Traian Chelariu**

Pagini de dosar

pagina 8

Poezii de Ion Hurjui
și Petru Scutelnicu

pag.
6 - 7pag.
14

„Ateneul“ de altădată
Ion Alecu, profesor,
I. Alecu, poet

Deși Bulzeștii lui Marin Sorescu (La Liliaci; vol. I-IV: 1973, 1977, 1980, 1988) nu erau o așezare mare, răzășească, precum Humuleștii, locuitorii ei se vedeau a fi conștienți de importanța ținutului lor, întrucât observaseră că păsările migratoare se întorceau la cuiburi în fiecare primăvară. Dacă, după ce "au luat seamă" de traiul de prin străinătate, ele reveneau, însemna -cugetau ei - că tot era ceva și de satul lor, care se pregătea să devină comună urbană, deși "nimeni nu știa ce e aia, dar erau/Impresionați de această expresie a lui Șorici". Unii dintre ei, comentând legendele biblice locale, își exprimau regretul că, atunci când "faceau terenul" pe pământ, Dumnezeu și Sfântul Petru, nu au trecut prin Bulzești, așa, mai de Doamne-ajută, măcar călare pe cai albi, ci pe jos, "ca sărăntocii, ca orbeții". Dar oricum, bulzeștenii erau mulțumiți că cereștile fețe au făcut, cel puțin, "act de prezență". În sfârșit, alți consăteni au avut revelația târzie a zădărniciilor celor lumești, a aparențelor înșelătoare a tot ceea ce ființează: de fapt, ei nici nu existau și degeaba mai dădeau "din coate pentru cote" din moment ce nu și-au găsit cartografiată localitatea pe o anumită hartă strategică.

Bulzeștenii mai vârstnici aveau "Mărășeștii făcut", unii dintre cei mai tineri, precum Gogu lui Duluman, muriseră în linia întâi din Munții Tatra, iar pentru a li se dovedi că "nu i-am bătut degeaba pe nemți", guvernul "de largă concentrare democratică", cu largul concurs al lui Curchil, Clemenceanu și al altora, a luat puterea la momentul oportun și s-au pus în capul trebii de credea lumea că noii agresori sunt vânđuți... nemților. Pe de altă parte, mergea vorba că tratamentul aplicat în Germania prizonierilor de război fusese neînchipuit de blând: li se dăduse vin în loc de apă. Nu era de crezut, dar nici nu puteai verifica de după Cortina de fier.

Comuniștii au luat-o metodic și prima măsură impusă - o faptă ieșită din comună - a fost stăpînirea câinilor din sat. Aveau dreptate stăpînii lor să se îngrijoreze: "«Cine ne garantează nouă că după ce termină câinii, n-o să ne dea nouă-n cap?»>> zicea Mitran./«Intră în curte și ne ia tot»>>, filozofa/În urma lui Bag-Samă (Nae Seder).../«Ba tocmai de-aia-i omoară, ca să poată cotrobăi în voie./Să-ți ia vite, car, plug... Ce, crezi c-o faci așa fără plan?»>>/

perna ou aze

Vasile SPIRIDON

Îmbulzirea timpului

«Ei, chiar așa?»>>/ Toți aveau dreptate, fiecare în felul lui. Toate/S-au împlinit" (*Măciuchița*). "Împutrezicit" cu eradicarea rasei canine era Goage al lui Spartu, care urmasa în acest scop studii de specialitate. Să-i dăm cuvântul: "«Taci din gură, țapo! Că dumneata nu știi încotro/Se-ndreaptă lumea, răspunde el cu arțag. Dumneata n-ai / Făcut o școală de trei luni, ca mine, să înțelegi ce/E aia luptă de clasă./Și că numai stărpind răul din rădăcină putem progresa.»>>.../Începem transformarea revoluționară a agriculturii./În pofida chiaburimii!»". În acel timp, al dejismului, indicațiile cu adevărat "prețioase" mai puteau porni și de jos în sus: " - Du-te și pune și tu mâna pe sapă, golane, și la urmă/Să-i faci pe-ai de sunt harnici chiaburi, și să vorbești/De agricultură, tu care nu știi cum se-ngroapă cuibul". Dar era prea târziu, pentru că, asemenea iutei de picior Ribla, o terminase lesne cu munca: își găsise și el rostul lui.

După ce trăise experiența americană și pariziană cu vestiții de pe atunci călușari, care atât de mult îl marcaseră încât, din reflex, își dădea în urmă ceasul, pentru a se racorda la fusul vreunei femei care torcea ori răsucea, Păun "umblatul" trebuia acum să-l dea înainte (sau dinainte, dacă nu i se rechiziționase deja), după ora Moscovei. O măsură rapidă impusă de stalinism și la noi a fost înlocuirea batozei ("Rămășiță de la exploatarea chiaburului") cu combina și a plugului cu tractorul. Cei de la Comitetul provizoriu mergeau cu o (altă) bandă de hoți ai locului (care știau cel mai bine ce are omul pe lângă casă) și confiscau plugurile motivând că le duc "pentru verificări". Nea Florea nu mai putea lua "lecții de arat" de la cocoana preoteasă care, atunci când se certa cu cineva, se urca ostentativ pe casă pentru a-și admira în gura mare întinderile de pământ acaparate în urma

exercitării, din partea preotului, a forțelor obscurantismului religios asupra poporenilor. După ce ungeau ca pe arme, cu mare grijă, plugurile, cei care ar fi trebuit să se înscrie în Frontul Plugarilor le ascundeau îngropându-le, dacă mai aveau timp, prin grădini, că "doar s-o revoca ordinul".

Dar noii conducători nu erau deloc "împălișați", iar sătenii și-au dat imediat seama că nu mai are nici un rost să le controleze "cătarea": unde se uitau, acolo și loveau. Iată ce se întâmpla prin '48-'49: "Începuseră să-i ridice și pe mijlocași./Sub pretext că și ei au pământ. Și ce e mijlocașul decât chiabur deghizat?//...// - Mă, i-auzi că la noapte iar vine mașina neagră. / - Ce spui? / - Așa, o să-i ridice și pe-ai de-au mai rămas./Fac lună, rad tot - și la urmă mută comuna./Marin începea să-njure-n casă. <<Tu-le muma lor de bandiți!/Bă, am mai văzut eu jigodii, dar ca ăștia n-am mai pomenit/Mardarii și cu Balamuc și cu Stalin./Cercelaru și cu ăla chel, cu capul ca dovletele./Ați văzut la arie? Treieri și nu rămâi cu nimic./Să fii tu pus în situația de-a fura din grâu tău câte-un sac!...>> (Sonea Bădoiu). Nici Moș Pătru nu credea că va apuca vremea când va fura lemne din propria-i pădure: " - O să le ia pământurile, grădinile,/Plugurile, vitele, tot./Au planuri - înțelegi? Lucrează planificat./- Fugi de-aici, că nu se poate./Și mai târziu, când a văzut el, că a mai trăit./Zicea:/- Mă, să fi dat cu mâna de cer și n-aș fi crezut!" (*Lămurirea*).

Astfel, întovărășiții au rămas să aibă "pământ doar sub unghii". "Cine n-a văzut un om sărutând pământul,/Nu știe pe ce calcă". Gestul este rebrenian, iar un țăran precum Cornete merge desculț, exceptând zilele geroase, pentru "a ține legătura cu pământul, care-l vindecă de toate bolile". Atunci când nu primesc drept canon de la preot să măsoare un cot cub de pământ și

să-l mănânce porționat, unele sătence îl îngurgitează chiar cu plăcere, în loc de desert (Stăncioaia, Ioana, Aneta): " - E bun, uite îmi vine mie așa un gust bun". Predispuși la asemenea puseuri chtonice, oamenii din *La Liliaci* acceptă parcă mai cu seninătate "vecuitul" și intrarea în pământ, dar riturile de trecere suportă modificări în epoca groparilor capitalismului: *proceștiunea* înmormântării nu poate avea loc decât cu prezentarea buletinului de identitate al celui care, oricum, nu mai avea de acum înainte nevoie de ea în fața morții nivelatoare. În caz contrar, șeful de post elibera o adeverință "precum că a murit prin deces".

"Mai înainte, ziceau ai bătrâni că aveau leac toate./Da' nu știi de ce, cum a-nceput veacul ăsta, fir-ar al/Dracului./Cum n-a mai prins nici un leac băbesc." (*Chișu și holera*). Or, în sat se știau multe descânțete: de vivor, de fofoloace, de părjuică, de găte, de cleștile capului, de răgnă, de vânt, de ales untul, de dânsule, de răsturnarea făcăturilor, de spălarea urii, de-a aduce țica pe sus, de zgaibă. " - O să fie-n Bulzești ce n-a mai fost într-o mie de ani./Nu știi dacă va scăpa și satul./Veacul ăsta ne pune capul." (*Ibidem*). Ulterior, procesul intentat comunismului devenea inevitabil, dar se pare că la prima înfățișare nu a venit cine trebuia, așa cum s-a întâmplat în cazul divorțului lui Nae Bența de "tovarășă" sa de viață. Și totuși, nevoia de idolatrizare dăinuie, astăzi ca și ieri, în sufletul omului, în ciuda dezamăgirii finale, resimțită bunăoară de Ioniță Birete: "Toate pozele care i s-au părut lui importante./De la Stalin încoace./Erau bătute în pioane pe pereți/.../ - Mă uit la ele ca la vite. Agoniseală, neică!/Cu ăștia mi-am petrecut eu veacul./Dacă mă nașteam mai demult, ar fi fost alții./Dar pe-ăștia i-am prins. Și ei pe mine./.../Vorba vorbii: care pe care. Dar mai mult m-au prins ei pe/Mine (...)/ - Să-ți mai aduc niște poze, să mai împodobesti peretele?/- Dă-i încolo, că nu mai prea vād bine./Și-am început să fii mai cărșelnic la oameni." (*Ioniță Birete*). Reamintesc faptul că abundența de versuri deloc "esopice" citate aici le-am extras din ciclul primelor patru volume *La Liliaci*, apărute precis între 1973 și 1988, sub semnătura "colaboraționistului" (pentru unii critici din perioada postdecembristă) Marin Sorescu.

(Urmare din pag. 1)

sub cel al receptării imediate, lucide a unei realități lent distruse, captată de vid, fapt dovedit și de discursul poetic, de configurația textelor, care devin din ce în ce mai restrânse, apropiindu-se de golul tăcerii, așa cum lumea se apropie de vidul vital și obiectual. Bacovia, deplasându-se de la discursul nuanțat din primele volume la cel brutal-restrâns din cele din urmă, s-a îndepărtat de simbolism, fiind văzut de unii comentatori intrând în expresionism, ceea ce e o exagerare, întrucât el refuză să încadreze discursul poetic într-un tipar, vrea doar să-l apropie de tăcere, de vidul verbal, pentru a revela extensia vidului în lume.

Simbolismul bacovian se conturează prin apropierea de estetica urâtului, revelată la început în mod nuanțat, iar la sfârșit în mod laconic și brutal. Textul, deși simulează uneori spontaneitatea violent-distructivă, construiește în mod paradoxal însăși realitatea distrusă. Mai ales în postume,

Apropierea și distanțarea de simbolism

logosul prozaic, brutal, rarefiat, care face din cuvinte, din numeroase versuri monoverbale niște unități semantice restrânse, uneori chiar monosilabice, afectează în mod brutal sensibilitatea receptării. Extensia vidului face ca realitatea și lexicul care supraviețuiesc să devină din ce în ce mai șocante. Albul extins al paginii face mai violente literele din cuvintele restrânse, imputinate.

Simbolismul francez a fost, bineînțeles, la început un model, punțile de legătură fiind îndeosebi estetica urâtului, motivul degradării și cromatica (violetul, galbenul și negrul). E o legătură care însă trebuie văzută a fi doar un impuls inițial, nicidecum o receptare stabilă a unui model. Analogia *Une charogne*

(Baudelaire) - *Cuptor* (Bacovia) e un indiciu al influenței, relație care e mai evidentă atunci când poetul român e urmărit din perspectiva decadentismului lui Laforgue și Rollinat. *Les Nevroses* al lui Rollinat pare a-l fi afectat cel mai mult. Influența e dovedită nu prin ceea ce este creația în ansamblul ei, ci prin câteva componente, în care poetul român vrea să facă din *mimesis* o performanță. Poezia *Marș funebru* pare a fi o copie a unui text al poetului francez, *L'Amante macabre*. Ca și Baudelaire, Rollinat a fost un model care l-a făcut pe poetul român „să copie” doar un singur text, pentru ca apoi să se detașeze, să se refugieze în cu totul alt spațiu, punând confesiunea sub semnul unei antiretorici și al descriptivismului.

Baudelaire este patetic, Rollinat este nevrotic și satanic, dar și un extatic pentru care *topos*-ul stă sub semnul degradării. Este descris patetic îndeosebi spațiul misitic, idilic, al naturii fascinante, văzută la lumina zilei. Bacovia, poetul, nu s-a deplasat niciodată la țară, el s-a agitat în spațiul orașului, spațiu reificat, în care natura, distrusă de asfaltul străzilor și de pietrișul aleilor, există numai ca spațiu construit, ca parc. Acest *topos* îl agită pe poet, dar el nu vrea să-l părăsească, nu evocă nostalgic peisajul rural, al naturii care nu e distrusă.

Bacovia s-a distanțat de patetismul romantic, nu este un personaj liric patetic, agitat, ci doar o voce care descrie o realitate brută, refuzând confesiunea

Desen de George Bacovia

care se concentrează asupra efectelor produse de solitudine, de alienare, de imposibilitatea de a fi liniștit. Spre deosebire de simbolism, el se distanțează de romantism, nu numai îndepărtându-se de natură, sau prin antipatetism, ci și prin refuzul unei retorici construite, a nuanțelor. Descriptivismul exclude confesiunea lirică, este apărut un *ego* distrus de procesul reificării lumii, un *ego*, care nu se confesează, ci numai descrie.